

TOELICHTING bij het besluit tot aanwijzing van het beschermd stadsgezicht "WILLEMSPARK e.o." ex artikel 20 van de Monumentenwet te

's-GRAVENHAGE, gemeente 's-Gravenhage.

Het beschermd stadsgezicht "WILLEMSPARK e.o." omvat de op de bijgevoegde kaart (Rijksdienst voor de Monumentenzorg tek. nr. 225^{III}) door een stippellijn omgrensde gebied.

Het zogeheten "Willemspark" is gelegen buiten de omgrachting van de oude stad, die in de eerste helft van de 17de eeuw tot stand kwam. De Noordwal, nu Mauritskade, omsloot in het zuidwesten het gebied van de Oude Hof (Paleistuin), in het noordwesten het gebied van de Denneweg. De omgeving van de Parkstraat was in de eerste helft van de 19de eeuw nog vrijwel onbebouwd; in het verlengde van het Noordstraat strekte zich evenwel reeds enige bebouwing uit langs de Zeestraat tot een tweetal molens: de Beekmolen en de Noordmolen.

Nog als Kroonprins verwierf de latere Koning Willem II uitgestrekte terreinen ten westen en ten noorden van de stad. Hiertoe behoorde het gebied tussen de Noordwal en de Laan van Schuddegeest (Javastraat). Koning Willem II deed hierop een park aanleggen (het Willemspark) met als pièce de résistance een manege in een op de Engelse neogotiek geïnspireerde bouwstijl, geflankeerd door huizen in dezelfde trant langs de Nassaulaan. In 1853 werd deze manege verbouwd tot kerk, de Willemskerk. Reeds twee jaren daarna bood Koning Willem III het park te koop aan aan de gemeente 's-Gravenhage, welk aanbod werd geaccepteerd. In 1856 ontwierp J.D. Zocher jr. een plan voor een villapark, dat evenwel niet is uitgevoerd. Eerst een vierde plan van de gemeentearchitect W.C. Waeijen Pieterszen zou in de jaren 1857/58 en later worden verwezenlijkt.

In alle plannen, en dus ook in het uitgevoerde plan, is de hoofdas van de aanleg gericht op de Willemskerk (de Sophialaan).

In het plan van Zocher was ter plaatse van de huidige Alexanderstraat slechts een pad voorzien, dat bij de Kauritshade aansloot op het Nachtegaalpad, de huidige Parkstraat. In het uitgevoerde plan is de huidige Alexanderstraat ontworpen, met aan weerszijden twee maal drie blokken bebouwing, in het plan echter gezien als "vleugels", die de hoofdas ophijsaal en het centrum van het park, het Plein 1813, moesten markeren. Daar werd in 1863 de eerste steen gelegd voor het monument ter herdenking van de bevrijding van de Franse overheersing in 1813.

De bebouwing aan de Nassaulaan, ontworpen in aansluiting op de V.illemskerk, vond in deze tijd en wat later haar voortzetting in de bebouwing langs de Javastraat, de Kauritskade en de Zeestraat. Deze gevelwanden, vooral die langs de Javastraat en de Kauritskade vertonen een duidelijke relatie met de aanleg van het Willemspark. Omgekeerd vormt de bebouwing langs de Alexanderstraat een duidelijk eenheid met de bebouwing van deftige huizen langs de Javastraat en in mindere mate ook met die aan de Kauritskade, ..waar echter de Parkstraat de gevelwand langs de Kauritskade juist ter hoogte van de Alexanderstraat onderbreekt.

Voorts zijn voor de aanleg van het park van belang de alleenstaande huizen, waaronder het viertal aan het Plein **1813** en de "tweelinghuizen" aan de Kauritskade ter weerszijden van de uitmonding van de Alexanderstraat. De bebouwing in het Willemspark en langs de randen hiervan kenmerkt zich door een grote eenheid van stijl, ofschoon acht architecten bij het ontwerpen van de villa's betrokken waren. Door zijn aanleg en door het type van de laatklassicistische bebouwing vormt het park voor ons land een uniek voorbeeld van stadsaanleg in het derde kwart van de **19de** eeuw.

Bij de bescherming van dit gebied zal dienen te worden gestreeft naar een zo goed mogelijke handhaving van de plaatsing, het volume en het type van de oorspronkelijke bebouwing, de profilering van de wegen en de beplanting als onderdelen van een geheel, dat kan gelden als een stedenbouwkundig monument van grote waarde.